

РОЗДІЛ 3

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК 329:061.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.20>

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРНІ МЕЖІ НАДНАЦІОНАЛЬНОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В ПАРЛАМЕНТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

THE ESSENCE AND STRUCTURAL FRAMEWORK OF THE SUPRANATIONAL PARTY SYSTEM IN THE EUROPEAN UNION PARLAMENT

Антонюк Н.В.,*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри європейських та регіональних студій
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У статті розглянуто сутність і систематизовано структурні рамки феномена наднаціональної партійної системи в Європейському Союзі, передусім на рівні партійних або політичних груп у Європейському парламенті. Для цього зроблено порівняння між двома типами наднаціональних партійних організацій в Європі і ЄС – так званими європейськими політичними партіями і партійними/політичними групами в Європейському парламенті. На цій підставі аргументовано, що феномен наднаціональної партійної системи притаманний для Європейського Союзу як конфедеративного утворення, хоча й реалізується й інституціоналізується доволі умовно та передусім на рівні політичних груп у Європейському парламенті. Цей факт підтверджено такими двома класичними атрибутами партійних систем і взаємин між партіями, як організація та конкуренція, які притаманні наднаціонально і для Європейського Союзу. Водночас виявлено фазові зміни в розвитку партійної системи на рівні Європейського парламенту, в тому числі у показниках ефективної кількості партій (груп) і фракціоналізації, зокрема в період до і після 2004 р. Разом з цим, констатовано, що ідеологічний профіль європейської партійної системи був і залишається значно стабільнішим. Тим не менше, для партійної системи на рівні Європейського парламенту характерний потенціал коаліціонування з широкими «коливаннями» та багатьма опціями, через що наднаціональна партійна система де-факто існує без зовнішніх обмежень. Примітно і те, що позитивно на розвиток, стабілізацію та консолідацію партійної системи Європейського Союзу вплинули процеси посилення повноважень, інституціоналізації і запровадження всенародного способу виборів Європейського парламенту. Водночас європейська партійна система завжди була та залишається дворівневою, бо в ній національні партії країн-членів Європейського Союзу структурують електорат, а їхні представники доєднуються до наднаціональних партійних груп лише після входження до Європарламенту.

Ключові слова: партія, партійна система, організація, конкуренція, партійні чи політичні групи Європейського парламенту, Європейський Союз, європейська партійна система, наднаціональна партійна система.

The article examines the essence and systematically analyzes the structural framework of the phenomenon of the supranational party system in the European Union, primarily at the level of political or party groups in the European Parliament. To achieve this, a comparison is made between different types of supranational party organizations in Europe and the EU, namely European political parties and party/political groups in the European Parliament. Based on this, it is argued that the phenomenon of the supranational party system is inherent to the European Union as a confederate entity, although its realization and institutionalization are conditional ones and primarily at the level of political groups in the European Parliament. This fact is confirmed by two classical attributes of party systems and inter-party relations, namely organization and competition, which are the characteristic of supranational entities and the European Union. At the same time, phase changes in the development of the party system at the level of the European Parliament are identified, including indicators of effective number of parties (party groups) and fractionalization, particularly before and after 2004. Nevertheless, it is noted that the ideological profile of the European party system has been and remains significantly more stable. However, the party system at the level of the European Parliament is characterized by a potential for coalition-building with broad fluctuations and numerous options, which effectively allows the supranational party system to exist without external constraints. It is noteworthy that the strengthening of powers, institutionalization and the introduction of popular suffrage in the election of the European Parliament have had a positive impact on the development, stabilization and consolidation of the party system in the European Union. At the same time, the European party system has always been and remains dual-level, as national parties of the European Union member states structure the electorate, and their representatives join supranational party groups only after entering the European Parliament.

Key words: party, party system, organization, competition, party/political groups in the European Parliament, European Union, European party system, supranational party system.

Постановка проблеми дослідження. Європейський Союз (ЄС), будучи політичною конфедерацією цілої низки країн-членів, чи не завжди організовувався та впорядковувався (і продовжує це робити досі) як за національним (враховуючи національні інтереси країн-членів), так і за політичним або навіть ідеологічним (грунтуючись на протиставленні чи поєднанні різних політичних ідей) принципом. Чи не найяскравіше це очевидно у контексті формування, розвитку і функціонування наднаціональних партійних організацій Європейського Союзу, зокрема так званих європейських політичних партій та партійних/політичних груп у Європейському парламенті, які електорально (у випадку перших) та функціонально і представницько (у випадку других) організовані ідеологічно, але неодмінно враховують позиції та інтереси національних чи внутрішніх політичних партій країн-членів ЄС. Така повторювальна та стаціонарна логіка наднаціонального (з врахуванням чи навіть переважанням національного) партійного життя в ЄС детермінує оформлення й інституціоналізацію рамок міжпартійної взаємодії або взаємодії між європейськими політичними партіями та партійними чи політичними групами в Європейському парламенті. Однак не до кінця впорядкованим та розв'язаним на цьому тлі постає питання про те, чи така усталена міжпартійна взаємодія в ЄС є достатньою для виокремлення поняття та інституціоналізації феномена «європейської партійної системи» або «партійної системи в Європейському Союзі». Саме це й актуалізує запропоноване дослідження, в якому увагу буде приділено сутності і структурним рамкам наднаціональної «партійної системи» в Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень і виділення невирішених частин загальної проблеми. Означена проблематика знайшла доволі широке висвітлення в науковій літературі інституційного, партіологічного, євроінтеграційного і політологічного профіля. Так, до феномена наднаціональної партійної системи в Європейському Союзі свого часу звертались так дослідники, як Л. Барді, Е. Брессанеллі, Е. Калоссі, В. Гагатеке, П. Мейр, Е. Піцціменті [1; 2], Л. Торлаксон [3], Д. Хенлі [4], С. Хікс і К. Лорд [5] й дуже багато інших. Натомість питаннями переважно структуризації європейської партійної системи займалися такі науковці, як Р. Андевег [6], Ф. Аттіна [7], Дж. Бжінські [8], Дж. Коломер [9], А. Креппель та Дж. Цебеліс [10], Т. Рауніо [11], С. Хікс, А. Креппель і А. Нурі [12–15] й інші. Ми ж спробуємо наявні доробки ресистематизувати і трансформувати, в тому числі з огляду на те, що чимало з них з'явилися до моменту розширення Європейського Союзу до того вигляду, який він має сьогодні. Завдяки цьому ми означимо сутність і встановимо структурні рамки наднаціональної «партійної системи» в Європейському Союзі.

Цілі та завдання дослідження. Наукова стаття спрямована на верифікацію комплексного і найбільш надійного розуміння феномена наднаціональної партійної системи Європейського Союзу. Окрім того, у дослідженні поставлено завдання різностороннього аналізу і порівняння структурних рамок європейської партійної системи, зокрема за кількісно-розмірними та ідеологічними критеріями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наявних наукових розвідок із запропонованої тематики засвідчує, що сьогодні в Європейському Союзі/Європі безумовно функціонують якщо не повноцінні і «справжні», то принаймні візуально «близькі» до цього феномена наднаціональні політичні партії та групи. Це, своєю чергою, автоматично ставить запитання про те, чи такі наднаціональні політичні партії доречно розглядати у кон/федеративному контексті, а також про те, чи можна в цілому говорити про європейську наднаціональну і федеративну партійну систему. З одного боку, це зумовлено тим, що так звані європейські політичні партії – як одна з форм наднаціональної політичної організації – ще на момент свого утворення часто іменували та позиціонували себе як своєрідні «партійні федерації чи конфедерації» і лиш згодом прийняли означення «партій» [2; 4; 16; 17]. З іншого боку, це вмотивовано тим фактом, що політичні/партійні групи Європейського парламенту – як інша форма наднаціональної політичної організації – дійсно відіграють важливу роль у контексті прийняття рішень європейської легіслатури, а відповідно і в цілому функціонування конфедеративного ЄС. Враховуючи ці дві сторони медалі, загалом варто зауважити, що для Європейського Союзу може бути властивою «партійна система» із типовими для неї політичними партіями та групами, але її радше доцільно іменувати не стільки федеративною (Європейський Союз мало нагадує федерацію), скільки наднаціональною чи європейською. Водночас це зовсім не знімає питання про те, що ж становить базу такої «партійної системи» – так звані європейські політичні партії чи політичні/партійні групи Європейського парламенту. Враховуючи те, що головна відмінність «європартій» від політичних/партійних груп у тому, що перші мають право організовувати та/чи фінансувати політичні кампанії під час європейських виборів [18], а натомість другі (не маючи означеного права) характеризуються інституційним впливом та значними повноваженнями, ми все-таки схильні стверджувати, що саме політичні чи партійні групи у Європейському парламенті значно більшою мірою становлять і структуризують так звану наднаціональну «партійну систему» ЄС або європейську «парламентську партійну систему» [3]. Саме такий обрис наднаціональної «партійної системи» ЄС та її структуризацію буде проаналізовано та систематизовано у нашому дослідженні.

Фактом, який аргументує наявність наднаціональної партійної системи в ЄС, є те, що на рівні цієї конфедерації та головно Європейського парламенту безумовно існують розмаїті партійно-політичні організації – європейські політичні партії та партійні чи політичні групи в Європейському парламенті (які сумарно, хоч й умовно можна поєднати ярликом «партії»), – між якими вибудовані певні взаємовідносини та відбувається конкуренція, результати якої «мають значення». Цього в принципі достатньо для того, щоби найпростішим чином обґрунтувати наявність партійної системи в ЄС [4]. Водночас доповнюється так логіка і тим фактом, що всі європейські наднаціональні партійні організації (як виборчі європейські партії, так і партійні чи політичні групи в Європейському парламенті) майже абсолютно сконструйовані на ідеологічній, а не національній основі [9; 12; 19; 20], а тому конкуренція між ними є не лише за представництво, а й за вибір і реалізацію політичний/ідеологічних платформ. З цього слідує, що так званій «партійній системі» ЄС притаманний ідеологічний і кількісно-розмірний профілі структуризації. Враховуючи це, можна стверджувати, що на наднаціональному рівні ЄС існує чітка конкурентна логіка, подібна до будь-якого національної партійної системи. Водночас з іншого боку, прослідкувати все це можна винятково на прикладі політичних або партійних груп у Європейському парламенті (а не так званих європейських політичних партій), а тому саме вони становлять аналітичну основу феномена та структуризації європейської партійної системи (частково див. табл. 1). Загалом це слугує підставою одного з висновків про те, що для ЄС притаманна партійна система, навіть якщо вона реалізовується лише на прикладі однієї інституції. Коректність цього висновку в тім, що іншої «партійної системи» в ЄС немає, а та, що є, ніким не заперчується та дійсно враховується у структуризації політичного життя й управлінського процесу в ЄС. Хоча, безумовно, не до кінця зрозумілою в цьому випадку залишається роль європейських політичних партій, оскільки вони не завжди прямо асоціюються з партійними чи політичними групами у Європейському парламенті [4].

Розгляд партійних організацій і їхньої взаємодії головно на рівні Європейського парламенту доводить, що для цієї владної інституції дійсно притаманна «партійна система», принаймні якщо останню визначати через таких два класичних атрибуту, як: а) організація – внутрішні ієрархічні партійні організації; б) конкуренція – змагання, а не змова між цими партійними організаціями (партійними чи політичними групами) [21; 22]. Доповнюється це тим, що Європейський парламент – це всенародно виборний (з 1979 р.) інститут Європейського Союзу, а тому вибір виборців (через так звані європейські політичні партії, каналізовані в рамках наці-

ональних чи внутрішніх партій країн-членів ЄС) ефективно перетворюється на політичне лідерство та/або результати політики Європейського парламенту, уособлені партійними/політичними групами у ньому. Саме тому якщо виходити із постулату, що для ЄС не властивий «дефіцит демократії», то цілком очевидно, що у Європі насправді існує не просто партійна система, а організована і конкурентна/змагальна партійна система [12]. Крім того, саме така логіка партійної системи – з ідеологічною змагальністю та боротьбою національних партій країн-членів ЄС, уособлених через європейські партії, які потім отримують представництво через партійні чи політичні групи в Європарламенті, – і є основою структуризації не лише самої партійної системи, а й загалом політичних рамок ЄС [23]. Загалом з цього слідує, що для ЄС властива демократична й ефективна партійна система, а сам ЄС значною мірою структурований партійно-детерміновано [5–7; 15; 24], про що можна зробити висновок головно на підставі апелювання до послідовних композицій Європейського парламенту (детально див. табл. 1).

З даних табл. 1 цілком очевидним є цілий масив висновків, які засвідчують про організованість і змагальність європейської партійної системи і партійних/політичних груп у Європейському парламенті. По-перше, впродовж 1979–2019 рр. (коли склад Європарламенту визначається винятково всенародними виборами в країнах-членах ЄС) на рівні 7–10 (а в середньому – 8) представлено абсолютну кількість партійних чи політичних груп, які мають мандати в європейській легіслатурі. По-друге, вдало доповнюється це тим, що завжди конкурентною (від 4,15 до 6,40, а в середньому на рівні 4,98) була та залишається ефективна кількість партійних чи політичних груп у Європейському парламенті (аналогічні висновки можна зробити на підставі даних парламентської фракціоналізації). По-третє, змагальність засвідчується також й ідеологічно, адже в європейському парламенті постійно (у всіх скликаннях) властива міжпартійна боротьба за ідеологічним (а також за національним) спрямуванням та принципом (це означає, що партійна конкуренція влаштована головно в континуумі «ліві–центр–праві», а не за та проти європейської інтеграції чи членства в ЄС, хоч і так [27, с. 953]). По-четверте, це підкріплюється тим фактом, що не відбулось суттєвої зміни кількісно-розмірних й ідеологічних показників розвитку партійної системи ЄС на різних етапах його становлення і розширення, що беззаперечно засвідчує факт інституціоналізації самої партійної системи (і це навіть попри той факт, що поступово збільшився номінальний склад Європарламенту та кількість національних партій, котрі отримують в ньому представництво). Водночас виявлено й певні фазові зміни в розвитку партійної системи

Таблиця 1

Представництво політичних/партійних груп у Європейському парламенті і базові характеристики європейської «партійної системи» (1979–2019 рр.) [3; 9; 20; 25; 26]

Політичні/партійні групи в ЄП	1979 р., %	1984 р., %	1989 р., %	1994 р., %	1999 р., %	2004 р., %	2009 р., %	2014 р., %	2019 р., %
EPP	26,34	25,35	23,36	27,51	37,06	36,61	36,00	29,43	24,23
S&D	27,32	29,95	34,75	34,92	28,75	27,32	25,00	25,43	20,51
RE	9,76	7,14	9,46	7,76	7,98	12,02	11,41	8,92	14,38
Greens/EFA	–	–	5,79	4,06	7,67	5,74	7,47	6,66	9,85
ID	–	–	–	–	–	–	–	–	9,72
ECR	–	–	–	–	–	–	7,34	9,32	8,26
GUE/NGL	–	–	5,41	4,94	6,71	5,60	4,76	6,92	5,46
FE	–	–	–	4,76	–	–	–	–	–
TGI	2,68	–	–	–	2,88	–	–	–	–
COM	10,72	9,45	–	–	–	–	–	–	–
Rainbow	–	4,61	2,51	–	–	–	–	–	–
ER	–	3,69	3,28	–	–	–	–	–	–
ED	15,37	11,52	6,56	–	–	–	–	–	–
EFDD	–	–	–	3,35	2,56	5,05	4,35	6,40	–
UEN	5,37	6,68	3,86	4,59	4,95	3,70	–	–	–
ERA	–	–	–	3,35	–	–	–	–	–
LU	–	–	2,70	–	–	–	–	–	–
Незалежні	2,44	1,61	2,32	4,76	1,44	3,96	3,67	6,92	7,59
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Абсолютна кількість груп ЄП	7	8	10	9	8	7	7	7	7
Ефективна кількість груп ЄП (індекс Лааксо і Таагапери)	5,19	5,27	5,02	4,62	4,15	4,26	4,51	5,37	6,40
Фракціоналізація ЄП (індекс Рея)	0,81	0,81	0,80	0,78	0,76	0,77	0,78	0,81	0,84
Кількість країн-членів ЄС	9	10	12	12	15	25	27	28	28

Умовні позначення: ЄП – Європейський парламент; EPP – Європейська народна партія (християнська демократія; правоцентристи); S&D – Прогресивний альянс соціалістів і демократів (соціал-демократія; лівоцентристи); RE – «Оновити Європу» (лібералізм; центристи); Greens/EFA – «Зелені» – «Європейський вільний альянс» (екологізм і регіоналізм; ліві і лівоцентристи); ID – «Ідентичність і демократія» (націоналізм і євроскептицизм; праві й ультраправі); ECR – «Європейські консерватори та реформісти» (консерватизм та націонал-консерватизм; праві); GUE/NGL – «Європейські об'єднані ліві»/«Скандинавські зелені ліві» (демократичний соціалізм і комунізм; ліві й ультраліві); FE – «Forza Europa» (консерватизм; правоцентристи); TGI – Технічна група незалежних; COM – «Група комуністів і союзників» (комунізм; ліві); Rainbow – група «Веселка» (екологізм і регіоналізм; ліві); ER – «Європейські праві» (націоналізм; ультраправі); ED – «Європейські демократи» (консерватизм та євроскептицизм; правоцентристи та праві); EFDD – «Європа свободи та прямої демократії» (євроскептицизм, популізм та пряма демократія; праві та ультраправі); UEN – «Союз за Європу Націй» (націонал-консерватизм і євроскептицизм; праві); ERA – Європейський радикальний альянс (регіоналізм; лівоцентристи та ліві); LU – «Ліва єдність» (комунізм; ліві). У випадку зміни назв партійних/політичних груп ЄП в таблиці використано найновішу відповідну назву (станом на момент останніх виборів). Всі дані відповідають початковому складу ЄП після кожних виборів, а також враховують представників Болгарії і Румунії, доданих у 2007 р. до результатів виборів 2004 р. Коригування складу ЄП після «Брекзиту» не враховано.

на рівні Європейського парламенту, адже: впродовж 1979–1999 рр. (тобто тоді, коли в ЄС входили винятково країни Західної Європи) партійна система укрупнювалась через зменшення ефективної кількості партій [1; 5, с. 15–66; 11, с. 62–73] (схожі процеси відбувались і до 1979 р. [9; 20; 26], що включено в табл. 1); починаючи з 2004 р. (тобто із включення в ЄС країн Центрально-Східної Європи) відбувається збільшення фракціоналізації партійної системи та ефективної кількості партій, внаслідок чого партії в середньому стають слабшими кількісно-розмірно. Хоча, на противагу, подібного висновку не можна зробити

у випадку ідеологічного профіля партійної системи, адже він залишається більш стабільним.

З іншого боку, останнім часом доволі помітно послабились електоральні успіхи і представництво двох досі (й традиційно) найбільших політичних груп Європейського парламенту – християнсько-демократичної правоцентристської Європейської народної партії (EPP) та соціал-демократичного лівоцентристського Прогресивного альянсу соціалістів і демократів (S&D) [12; 13, с. 91]. Так частково змінився дизайн міжпартійної змагальності на наднаціональному рівні. Однак це знову-ж засвідчує, що партійна система волатильна і подібні процеси

є нормою, яка властива парламенту будь-якої демократичної країни. Тим не менше, загальна тенденція партійної згуртованості як і була, так і залишається висхідною [5, с. 134–139; 8; 11, с. 106–117; 28; 29]. Більше того, європейська партійна система як раніше набула формату «два/три плюс кілька», так і наслідуює його, бо в політиці Європарламенту і ЄС домінують лівоцентристські, правоцентристські та центристські групи [3; 12] (в 2019 р. вони мали представництво на рівні 60 відсотків євромандатів), хоч і поступово зростає сумарна частка лівих чи ультралівих і правих чи ультраправих політичних груп у європейській легіслатурі (див. табл. 1). У категоріях міжпартійних відносин це знаменується частим формуванням так званих «зв'язаних» переможних коаліцій (між ідеологічно «сусідніми» партіями у рамках ліво-правого спектра, причому навіть незалежно від розміру коаліції та партій) [9; 20; 26], які водночас, як засвідчує аналіз на прикладі Європарламенту, є надлишково-переможними. Причини таких дій партійних або політичних груп у Європейському парламенті доволі різні, але чи не основна зводиться до того, що сама євролегіслатура не бере участі у формуванні виконавчих структур ЄС, а тому групи Європарламенту від цього не мають жодної користі, через що й коаліціонуються «із надлишком підтримки». З іншого боку, у цьому контексті цілком очевидно і те, що законодавчі коаліції в рамках Європейського парламенту незвичайні і в тому, що вони можуть змінюватись від одного голосування до іншого, зокрема не побоюючись нестабільності уряду, що слідує з означеної вище позиції. Часто все залежить від сфери конкретної проблеми та стадії законодавчого процесу в євролегіслатурі, адже так звані «великі» коаліції як правило стосуються зовнішніх відносин та політики безпеки і формуються між EPP, S&D і групою лібералів (станом на момент аналізу – RE), а натомість екологічні питання найчастіше обрамлюються коаліціями S&D та RE, а питання соціальної політики – коаліціями EPP і RE тощо [3; 14, с. 680]. Відповідно, потенціал коаліціонування з широкими «коливаннями» створює чудову можливість означити наднаціональну партійну систему ЄС як таку, що існує без зовнішніх обмежень, а тому як дуже специфічну. Хоча в цьому коаліціонуванні значно менше задіяні слабші і менш репрезентовані політичні чи партійні групи в Європейському парламенті, які внаслідок значно своєї слабшої згуртованості можуть звинувачувати більші групи у «змові» [5, с. 150].

Це паралелізується із процесами інституціоналізації й поступового посилення повноважень Європейського парламенту (які відбуваються поступово), що, як показала практика, також позитивно впливає на зміцнення та консолідацію наднаціональної партійної системи Європейського парламенту/ЄС. Адже, як це не дивно, саме в ході та за наслідками зростання повноважень Європейського пар-

ламенту (на тлі інших політичних інститутів у ЄС) відбулось поступове збільшення партійної згуртованості і рівня міжпартійної/політичної конкуренції (тим паче, на тлі спрощення процедур і формату більшості для прийняття рішень в Європейському парламенті після того, як в дію вступив Амстердамський договір [12]). Пояснити це можна тим, що саме під час та внаслідок посилення повноважень євролегіслатури у партійних функціонерів почали зростати стимули створювати і розвивати більш потужні партійні організації та використовувати ці організації для конкуренції за результати політики, передусім у Європейському парламенті, тим самим автоматично структуруючи наднаціональну партійну систему. А оскільки ж партійні організації вже існували й були переважно ідеологічно (а не національно) структурованими, то взаємини між ними, які власне й становлять європейську партійну систему, виявились здатними структурувати наднаціональні ідеологічні позиції та перетворювати ці позиції на конкуренцію за політичні результати.

У доповнення до вказаного вище важливо і те, що до моменту запровадження норм про всенародне обрання Європейського парламенту (в 1979 р.) його політичні чи партійні групи не були такими організованими та «відповідальними», як після запровадження цих норм. Адже в цей час Європарламент позиціонувався як значно слабший, а через нестачу всенародної легітимності представники політичних груп у євролегіслатурі фактично могли займати будь-яку позицію, бо було надзвичайно мало шансів, що ця позиція буде підтриманою і реалізованою на практиці. Через це політичні групи всередині Європейського парламенту ініціально частіше схилялися до ідеологічних крайнощів і догматизму. Ця тенденція посилювалась тим фактом, що саме такі євродепутати та єврогрупи мали тенденцію привертати увагу ЗМІ і громадськості. Відповідно, спочатку для ЄС (на рівні Європейського парламенту) властивою була надмірно фракціонізована, роздроблена і поляризована партійна система, в якій не було потреби у компромісах чи співпраці між партійними або політичними групами. Згодом же, в тому числі через запровадження всенародних виборів Європарламенту і посилення його повноважень, відбулась реструктуризація і самих партійних груп, і відносин між ними. Як наслідок цього, партійна система стала стабільнішою, менш фрагментованою і поляризованою, а ще згодом взагалі інституціоналізувалась в новому вигляді. На практиці все це виявилось у тому, що партійні чи політичні групи і євродепутати поступово відмовились від догматизму й екстремізму, а перейшли до методів компромісу і поміркованості [8; 10], щоб повною мірою скористатись своїми новоствореними/оновленими повноваженнями. Значно нівелиює таку тенденцію та ситуацію тільки той факт, що в Європі з часом виникло чимало партій, які

конкурують лише на виборах до Європарламенту суто з європейських питань, що засвідчує політизацію євроінтеграційного розколу [30–32]. На додачу (особливо на тлі розвитку повноважень євролегіслатури), цілком ясно, що європейська партійна система з самого початку формувалась і розвивалась через об'єднання національних партій і партійних систем [33, с. 114]. Тому національні партії досі зберігають контроль над ключовими функціями виборчих кампаній і відбору своїх кандидатів у Європарламент, а національна політична/партійна конкуренція в кожній країні ЄС так і залишається вирішальною для структурування вибору, а відтак і наднаціональної партійної системи ЄС [3]. Іншими словами це можна пояснити як ситуацію, коли європейська партійна система є дворівневою, бо в ній національні партії структурують вибір електорату, тоді як їхні представники приєднуються до наднаціональних партійних груп лише після того, як входять до парламенту [34, с. 116]. А це означає, що навіть попри факт наявності специфічної наднаціональної європейської партійної системи, найважливішими акторами, які впливають на її первинну виборчу і політичну структурування є національні чи внутрішні партії країн-членів ЄС, адже саме вони контролюють життєво важливі функції управління електоральними кампаніями та відбору кандидатів у євродепутати [3].

Висновки. Загалом у дослідженні з'ясовано сутність та структурні рамки наднаціональної партійної системи в Європейському Союзі, в тім числі за рахунок доведення того, що цей феномен властивий для аналізованого конфедеративного утво-

рення, хоча й реалізується та інституціоналізується умовно і головно на рівні партійних чи політичних груп у Європейському парламенті. Аргументовано це за допомогою того факту, що партійній системі ЄС/Європейського парламенту завжди притаманні такі два класичних атрибути, як організація і конкуренція. Водночас простежено фазові зміни в розвитку партійної системи на рівні Європейського парламенту, оскільки в 1979–1999 рр. партійна система ЄС укрупнювалась за рахунок зменшення ефективної кількості партій, а з 2004 р. (після найбільшого розширення ЄС) почала інтенсивніше фракціоналізуватись. При цьому, ідеологічний профіль європейської партійної системи залишається значно стабільнішим та типово реалізується у формі «два/три плюс кілька». В підсумку це наслідують у тому факті, що для партійної системи на рівні Європейського парламенту звикло характерний потенціал коаліціонування з широкими «коливаннями» та багатьма можливостями, через що наднаціональна партійна система фактично існує без зовнішніх обмежень. Примітно і те, що позитивно на розвиток, стабілізацію та консолідацію партійної системи в ЄС вплинули процеси поступового посилення повноважень, інституціоналізації і запровадження всенародних виборів Європейського парламенту. Водночас європейська партійна система завжди була та залишається дворівневою, оскільки в ній національні або внутрішні партії країн-членів ЄС структурують електорат, а їхні представники доєднуються до наднаціональних партійних груп лише після того, як входять до Європарламенту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bardi L. Transnational Trends in European Parties and the 1994 Elections of the European Parliament. *Party Politics*. 1996. Vol. 2. No. 1. P. 99–114.
2. Bardi L. Bressanelli E., Calossi E., Gagatsek W., Mair P., Pizzimenti E. *How to Create a Transnational Party System*. Brussels: European Parliament, 2010. 113 p.
3. Thorlakson L. Federalism and the European party system. *Journal of European Public Policy*. 2005. Vol. 12. No. 3. P. 468–487.
4. Hanley D. Outside their comfort zone? National parties, European Parliament groups and transnational parties Magone J. *Routledge Handbook of European Politics*. London, New York: Routledge + Taylor & Francis Group, 2015. P. 590–607.
5. Hix S., Lord C. *Political Parties in the European Union*. London: Macmillan, 1997.
6. Andeweg R. The Reshaping of National Party Systems // Hayward J. *The Crisis of Representation in Europe*. London: Frank Cass, 1995. P. 58–78.
7. Attina F. Parties, Party Systems and Democracy in the European Union. *International Spectator*. 1992. Vol. 27. No. 1. P. 67–86.
8. Brzinski J. Political Group Cohesion in the European Parliament, 1989–1994 // Rhodes C., Mazey S. *The State of the European Union: Vol. 3*. Harlow: Longman, 1995. P. 135–158.
9. Colomer J. How Political Parties, Rather than Member-States, Are Building the European Union // Steunenbergh B. *Widening the European Union: The Politics of Institutional Change*. London: Routledge, 2002.
10. Kreppel A., Tsebelis G. Coalition Formation in the European Parliament. *Comparative Political Studies*. 1999. Vol. 32. No. 8. P. 933–966.
11. Raunio T. The European Perspective: Transnational Party Groups in the 1989–1994 European Parliament. London: Ashgate, 1997. 212 p.

12. Hix S., Kreppel A., Noury A. The Party System in the European Parliament: Collusive or Competitive?. *Journal of Common Market Studies*. 2003. Vol. 41. No. 2. P. 309–331.
13. Hix S. Dimensions and alignments in European Union politics: Cognitive constraints and partisan responses. *European Journal of Political Research*. 1999. Vol. 35. No. 2. P. 69–106.
14. Hix S. Legislative Behaviour and Party Competition in the European Parliament: An Application of Nominate to the EU. *Journal of Common Market Studies*. 2001. Vol. 39. No. 4. P. 663–688.
15. Kreppel A. *The European Parliament and Supranational Party System: A Study in Institutional Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 263 p.
16. Coosemans T. Les partis politiques transnationaux et les groupes politiques dans l'Union Européenne *Courrier hebdomadaire du CRISP*. 2000. No. 1680–1681.
17. Hanley D. *Beyond the Nation State: Parties in the Era of European Integration*. Basingstoke: Palgrave, 2008. 236 p.
18. *European political parties and foundation* sEuropean Parliament: Official Website. URL: <https://www.europarl.europa.eu/contracts-and-grants/en/political-parties-and-foundations>
19. Hines E. The European Parliament and the Europeanization of Green Parties. *Cultural Dynamics*. 2003. Vol. 15. No. 3. P. 307–325.
20. Colomer J., Hosli M. Decision-making in the European Union: The Power of Political Parties. *Aussenwirtschaft*. 1997. Vol. 52. P. 255–280.
21. Sartori G. *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 383 p.
22. Ware A. *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press, 1996. 435 p.
23. Marquand D. Towards a Europe of the Parties. *Political Quarterly*. 1978. Vol. 49. No. 4. P. 425–445.
24. van der Eijk C., Franklin M. *Choosing Europe? The European Electorate and National Politics in the Face of Union*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996. 516 p.
25. Seats won in European Parliament Elections from 1979 to 2019: by party grouping European Parliament. URL: <https://www.statista.com/statistics/1381483/european-parliament-elections-seats-won-party-group/>
26. Colomer J. The European Union: A Federal, Democratic Empire? Colomer J. *Comparative European Politics: Third edition*. Routledge, 2008. P. 280–306.
27. Gabel M., Hix S. Defining the EU political space: An empirical study of the European elections manifestos, 1979–1999. *Comparative Political Studies*. 2002. Vol. 35. No. 8. P. 934–964.
28. Attina F. The Voting Behaviour of the European Parliament Members and the Problem of Europarties. *European Journal of Political Research*. 1990. Vol. 18. No. 3. P. 557–579.
29. Quanjel M., Wolters M. *Growing Cohesion in the European Parliament*. Paper presented at the Annual Joint Sessions of the European Consortium for Political Research (Leiden, April 1993).
30. Marks G., Wilson C. The past in the present: A cleavage theory of party response to European integration. *British Journal of Political Science*. 2000. Vol. 30. P. 433–459.
31. Marks G., Wilson C., Ray L. National political parties and European integration. *American Journal of Political Science*. 2002. Vol. 46. No. 3. P. 585–594.
32. Hooghe L., Marks G., Wilson C. Does left-right structure party positions on European integration?. *Comparative Political Studies*. 2002. Vol. 35. No. 8. P. 965–989.
33. Thomassen J., Noury A., Voeten E. Political competition in the European Parliament: Evidence from roll call and survey analyses // Marks G., Steenbergen M. *European Integration and Political Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 141–164.
34. Lord C. *A Democratic Audit of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004. 272 p.